

ІННОВАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Виходячи з сучасного стану розвитку економіки країни та вступу її до Світової організації торгівлі, доречним є аналіз стану інноваційної діяльності підприємств вітчизняної промисловості за період 2004 – 2008 рр., визначення основних проблем розвитку та напрямків їх вирішення.

Coming from modern status of development of economy of country and its entry to World organization of trading, an analysis of the state of innovative activity of domestic industry enterprises for period 2004 – 2008 is appropriate; basic problems of development and directions of their decision have been determined in the article.

Проблеми, пов'язані з приєднанням України до СОТ і економічною безпекою підприємств легкої промисловості, останнім часом є вельми актуальними.

Питаннями проблем економічної безпеки вітчизняної промисловості займається низка науковців, серед яких наступні: В. Пономарьов, А. Ляшенко, А. Козаченко, О.Ареф'єва, Т. Кузенко, Н. Лоханова та інші.

Цілком закономірно, що економічна безпека підприємства, як і конкурентоспроможність, виступає універсальною вимогою, що пред'являється до будь-якого господарюючого суб'єкта відкритим ринком. Більшість публікацій на цю тему стосуються правил і процедур, що визначені угодами СОТ.

Знання основних джерел загроз економічній безпеці за основними складовими забезпечує міцний фундамент для стратегічного планування на всіх рівнях економіки країни.

У значній мірі рівень економічної безпеки держави залежить від стану економічної безпеки галузей промисловості країни. На сьогодні загальновідомі проблеми розвитку промисловості України посилюються за рахунок світової кризи, що вразила вітчизняну економіку на всіх її рівнях.

Показники інноваційної активності підприємств України наведено в табл. 1 [1]. Базуючись на даних Державного комітету статистики України можна зробити висновок, що частка інноваційно активних підприємств за період 2004 – 2008 рр. не перевищувала 15%.

Таблиця 1

Інноваційна активність підприємств України за 2004 – 2008 рр.

Рік	Загальна сума витрат, млн грн	У тому числі за напрямками				
		дослідження і розробки	придбання нових технологій	підготовка виробництва для впровадження інновацій	придбання машин та обладнання пов'язані з упровадженням інновацій	інші витрати
2004	4534,6	445,3	143,5	808,5	2717,5	419,8
2005	5751,6	612,3	243,4	991,7	3149,6	754,6
2006	6160,0	992,9	159,5	954,7	3489,2	563,7
2007	10850,9	986,5	328,4	-	7471,1	2064,9
2008	11994,2	1243,6	421,8	-	7664,8	2664,0

Відповідно до наведених даних, можна відзначити, що сума витрат на проведення досліджень і розробок на кінець періоду збільшилася на 798,3 млн грн, що становить 179,3% у порівнянні з початком періоду. Рівень витрат на придбання технологій також підпав на кінець періоду на 278,3 млн грн, що становить 193,9% у порівнянні з початком періоду.

В свою чергу, витрати на підготовку виробництва для впровадження інновацій за останні два роки взагалі відсутні у порівнянні з доволі суттєвим їх рівнем у першій половині зазначеного періоду.

Як видно з наведених даних, найбільші витрати підприємств у цій структурі спрямовані на придбання машин та обладнання, що пов'язані з впровадженням інновацій. Рівень витрат за цією групою збільшився на кінець 2008 р. на 4947,3 млн грн у порівнянні з 2004 р., що склало 182,1%.

Відповідно до даних Державного комітету статистики України рівень інших інноваційних витрат підвищився на 2244,2 млн грн, що становить більше ніж у 6 разів.

Графічне зображення структури витрат за напрямками інноваційної діяльності наведено на рис. 1.

Загально відомим є те, що вітчизняні промислові підприємства досі знаходяться у технологічній кризі. Розглянемо джерела фінансування технологічних інновацій (табл. 2) [1].

Графічне відображення структури джерел фінансування технологічних інновацій за зазначений період наведено на рис. 2.

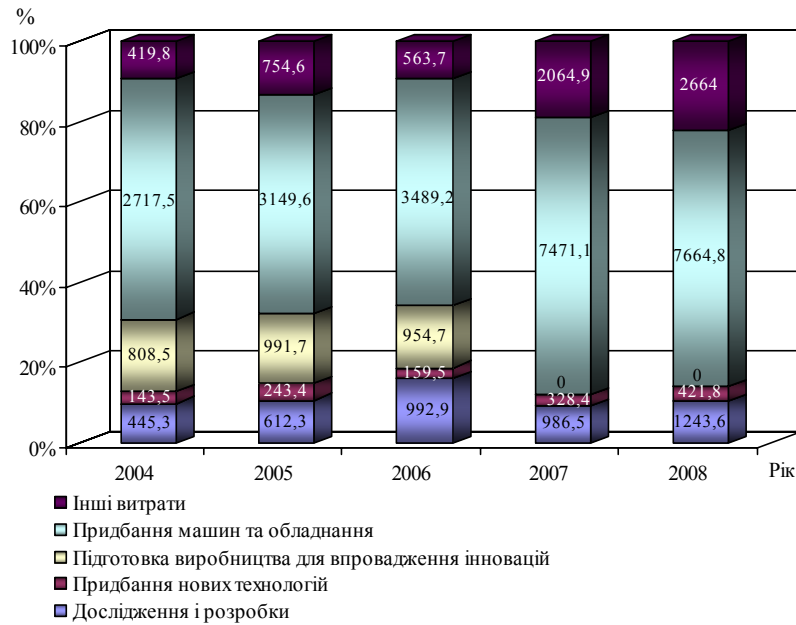

Рис. 1. Структура інноваційних витрат за період 2004 – 2008 рр., млн грн

Таблиця 2

Джерела фінансування технологічних інновацій за період 2004 – 2008 рр.

Рік	Загальна сума витрат, млн грн	У тому числі за рахунок коштів			
		власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
2004	4534,6	3501,5	63,4	112,4	857,3
2005	5751,6	5045,4	28,1	157,9	520,2
2006	6160,0	5211,4	114,4	176,2	658,0
2007	10850,9	7999,6	144,8	321,8	2384,7
2008	11994,2	7264,0	336,9	115,4	4277,9

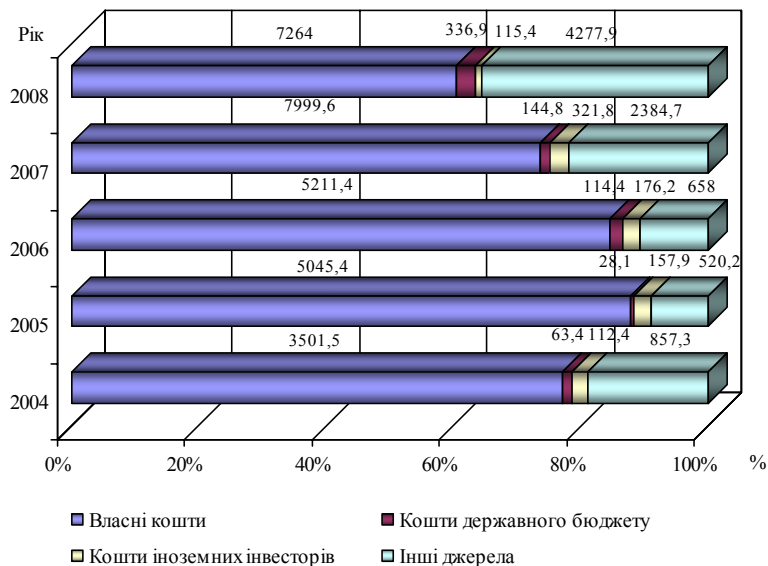

Рис. 2. Структура джерел фінансування технологічних інновацій за період 2004 – 2008 рр.

З наведених значень можна побачити, що загальний рівень фінансування технологічних інновацій збільшився більше ніж у два рази.

Також спостерігається тенденція фінансування технологічних інновацій підприємствами здебільшого за рахунок власних коштів. В 2004 р. фінансування за цією статтею становило 77,2% від загального обсягу, в 2005 р. – 87,7%, в 2006 р. – 84,6%, в 2007 р. – 73,7%, в 2008 р. – 60,6%.

Потрібно відзначити, що допомога з боку держави в цьому напрямку занадто низька. Хоча рівень фінансування з державного бюджету за зазначений період підвищився, на загальній структурі це майже не

відобразилося. В 2004 р. рівень фінансування технологічних інновацій з державного бюджету становив 1,4%, в 2005 р. – 0,5%, в 2006 р. – 1,9%, в 2007 р. – 1,3%, в 2008 р. – 2,8%.

В свою чергу, здебільшого спостерігається підвищення зацікавленості в цьому питанні іноземних інвесторів, що сприяє зниженню рівня економічної, а зокрема фінансової та виробничої безпеки вітчизняних промислових підприємств України. В 2004 р. частка фінансування технологічних інновацій за рахунок коштів іноземних інвесторів становила 2,5% від загального обсягу фінансування, в 2005 р. – 2,7%, в 2006 р. – 2,9%, в 2007 р. – 3%, в 2008 р. – 1%. Рівень фінансування технологічних інновацій за рахунок інших джерел в загальній структурі мав наступну тенденцію: в 2004 р. – 18,9%, в 2005 р. – 9%, в 2006 р. – 10,7%, в 2007 р. – 22%, в 2008 р. – 35,7%.

Результати впровадження інновацій на промислових підприємствах України за зазначений період наведено у табл. 3 [1].

Таблиця 3

Впровадження інновацій на промислових підприємствах за період 2004 – 2008 рр.

Рік	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Впроваджено нових технологічних процесів	Освоєно виробництво нових видів продукції, найменувань	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
2004	10,0	1727	3978	5,8
2005	8,2	1808	3152	6,5
2006	10,0	1145	2408	6,7
2007	11,5	1419	2526	6,7
2008	10,8	1647	2446	5,9

Як бачимо з наведених даних, за зазначений період частка підприємств, що впроваджували під час своєї діяльності інновації, не перевищувала 11,5%.

Спостерігається нестабільність стосовно кількості впроваджених підприємствами нових технологічних процесів: в 2005 р. їх кількість збільшилася у порівнянні з 2004 р. на 4,7%, в 2006 р. присутнє їх зменшення у порівнянні з 2005 р. на 36,7%, в 2007 р. спостерігається збільшення у порівнянні з 2006 р. на 23,9%, в 2008 р. наявне збільшення у порівнянні з 2007 р. на 16,1%.

Спостерігається нестабільність у сфері освоєння виробництва нової продукції в зазначеному періоді. В 2005 р. цей показник зменшився у порівнянні з 2004 р. на 20,8%, в 2006 р. наявне подальше зменшення у порівнянні з 2005 р. на 23,6%, в 2007 р. спостерігається незначне збільшення показника у порівнянні з 2006 р. на 4,9%, в 2008 р. – зменшення значення у порівнянні з 2007 р. на 3,2%.

Також можна побачити, що в загальному обсязі реалізації інноваційна продукція займає дуже малу частину, що не перевищувала 6,7%.

Розглянемо рівень виконання наукових та науково-технічних робіт за основними напрямками, що наведено у табл. 4.

Таблиця 4

Обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт за 2004 – 2008 рр.

Рік	Всього, у фактичних цінах, млн грн	У тому числі			
		фундаментальні дослідження	прикладні дослідження	розробки	науково-технічні послуги
2004	4112,4	629,7	573,7	2214,0	695,0
2005	4818,6	902,1	708,9	2406,9	800,7
2006	5354,6	1141,0	841,5	2741,6	630,5
2007	6700,7	1504,0	1132,6	3303,1	761,0
2008	8538,9	1927,4	1545,7	4088,2	977,7

Можна побачити, що загальний обсяг виконаних наукових робіт має тенденцію до щорічного істотного збільшення: в 2005 р. – на 17,2%, в 2006 р. – на 11,1%, в 2007 р. – на 25,1%, в 2008 р. – на 27,4%.

Графічне зображення структури обсягу виконаних наукових та науково-технічних робіт наведено на рис. 3.

Відповідно до наведених даних спостерігається збільшення обсягів фундаментальних досліджень: в 2005 р. – на 43,3% відносно 2004 р., в 2006 р. – на 26,5% відносно 2005 р., в 2007 р. – на 31,8% відносно 2006 р., в 2008 р. – на 28,2% відносно 2007 р.

Також спостерігається тенденція щорічного збільшення обсягів прикладних досліджень: в 2005 р. – на 23,6% відносно 2004 р., в 2006 р. – на 18,7% відносно 2005 р., в 2007 р. – на 34,6% відносно 2006 р., в 2008 р. – на 36,5% у порівнянні з 2007 р.

Ситуація щодо обсягів виконаних розробок за вище зазначений період також має позитивну тенденцію. В 2005 р. спостерігається збільшення показника на 8,7% відносно 2004 р., в 2006 р. – збільшення на 13,9% у порівнянні з 2005 р., в 2007 р. – збільшення на 20,5% відповідно до 2006 р., в 2008 р. – збільшення на 23,8% відносно 2007 р.

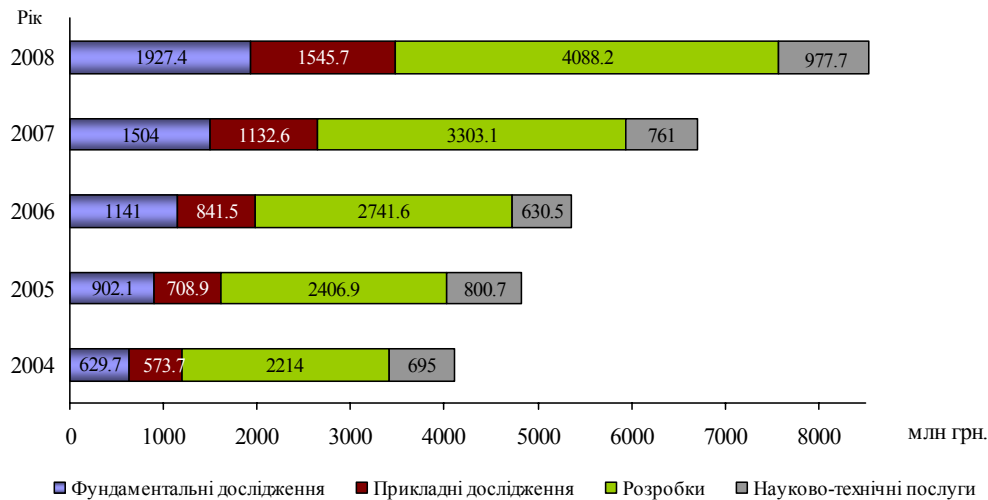

Рис. 3. Обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт за 2004 – 2008 рр.

Обсяги виконання науково-технічних послуг за зазначений період мають нестабільну тенденцію: в 2005 р. спостерігається збільшення їх обсягів на 15,2% відносно 2004 р., в 2006 р. присутнє зменшення показника на 21,3% у порівнянні з 2005 р., в 2007 р. наявне його збільшення на 20,7% відповідно до 2006 р., в 2008 р. спостерігається його подальше збільшення на 28,5% у порівнянні з 2007 р.

Недостатність капіталовкладень загрожує промисловим підприємствам дуже значним технологічним відставанням від світових лідерів, і існує значна вірогідність доведення галузі до стану повної та руйнації. Тобто інноваційне оновлення основних фондів сьогодні є головним чинником виживання підприємств промисловості в умовах жорстокої конкуренції. Абсолютно очевидно, що по цій факторній умові галузь є неконкурентоздатною.

З наведених даних можна зробити висновок, що у вітчизняних підприємств спостерігається нестача інвестиційних ресурсів. Природно, що в існуючих ринкових умовах основними інвесторами мають бути власники. Вітчизняні підприємства в переважній більшості не мають в своєму розпорядженні достатніх власних ресурсів для здійснення значних капіталовкладень.

Позитивних зрушень в напрямку інвестиційно-інноваційної діяльності в промисловості також можна досягти за рахунок ефективного впровадження Концепція національної безпеки України, Концепції загальнодержавної цільової програми розвитку промисловості України за період до 2017 р., Державної програми розвитку промисловості на 2003 – 2011 рр., основними цілями яких є підвищення рівня економічної безпеки та конкурентоспроможності вітчизняної промисловості шляхом всебічного розвитку людського, науково-технічного, інноваційного потенціалів країни, що, в свою чергу, сприятиме реалізації стратегії інноваційного прориву [2, 3].

Таким чином, можна зробити висновок, що стан і перспективи розвитку інноваційних факторних умов не забезпечують переваг вітчизняної промисловості та легкої промисловості зокрема.

Задля здолання негативних процесів, що блокують розвиток інноваційної діяльності на промислових підприємствах та істотно знижують рівень їх економічної безпеки, необхідним є цілковите реформування державної інноваційної політики. Головною ціллю політики має стати ефективне стимулювання розвитку інноваційної діяльності промисловості, що сприятиме стабілізації та подальшому розвитку економіки країни.

Серед основних напрямків поліпшення ситуації для вітчизняних підприємств можна визначити наступні: впровадження пільгового кредитування підприємств для закупівлі сировини; модернізації виробництва; стимулювання розвитку власної сировинної бази; впровадження досягнень науково-технічного прогресу; удосконалення законодавчої та митно-тарифної системи захисту вітчизняного товаровиробника; створення на промислових підприємствах ефективних служб маркетингу; поліпшення умов праці і захист прав працівників; налагодження сучасної інформаційної аналітично-прогнозої системи; використання досвіду іноземних підприємств на вітчизняному ринку тощо.

Література

1. <http://www.ukrstat.gov.ua>

2. <http://zakon.rada.gov.ua>
3. <http://industry.kmu.gov.ua>

Надійшла 18.05.2009

УДК 339.942 (100)

В. Г. КУЗНЕЦОВ, У. О. ІВАНОВА
Донецький національний університет

ТРАНСКОРДОННІ СТРАТЕГІЧНІ АЛЬЯНСИ: ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Створення оптимальної організаційної форми, здатної забезпечити максимально швидке й ефективне реагування на зміни зовнішнього середовища, є одним із чинників еволюції сучасних транснаціональних корпорацій. В статті розглядаються передумови створення транскордонних стратегічних альянсів транснаціональних компаній. Крім того, аналізуються тенденції їх функціонування та перспективи розвитку.

Creation of optimum organizational form, able to provide the maximally rapid and effective reacting on the changes of external environment, is one of factors of evolution of modern multinational corporations. Pre-conditions of creation of trans-border strategic alliances of transnational companies were examined in the article. The tendencies of their functioning and prospect of development are analysed in addition.

Глобалізаційні тенденції останніх десятиріч значно посилили конкурентну боротьбу на світових ринках. Створення оптимальної організаційної форми, здатної забезпечити максимально швидке й ефективне реагування на зміни зовнішнього середовища, є одним із чинників еволюції сучасних транснаціональних корпорацій (ТНК). Однією з таких нових форм організації діяльності ТНК є транскордонні стратегічні альянси (ТСА), розвиток яких значно вплинув на зміни в структурі багатьох галузей. У зв'язку з значними темпами технологічного розвитку сучасної цивілізації, компанії об'єднують зусилля і ресурси для збереження своїх конкурентних позицій та створення нових можливостей щодо економічного зростання і адекватного реагування на швидкі технологічні зміни. В умовах об'єктивної необхідності розвитку різних форм кооперації, з одного боку, і складності еволюції глобальних організаційних структур – з іншого, ТНК дедалі частіше використовують транскордонні стратегічні альянси у формуванні міжнародних партнерських відносин.

Транскордонні стратегічні альянси є відносно новою формою партнерства, яку компанії почали активно використовувати в останні десятиліття. Якщо на початку виникнення ТСА найбільш розповсюдженими були двосторонні транскордонні стратегічні альянси, то нині компанії об'єднуються у інноваційні мережі ТСА, що включають декілька (інколи навіть десятки) фірм-учасниць. Участь у таких мережах є значною перевагою, оскільки надає компаніям доступ до комплементарних ресурсів, досвіду і знань партнерів із споріднених або суміжних галузей. Досвід останніх десятиріч показав, що інноваційна результативність діяльності ТНК все більшою мірою залежить від ефективності функціонування транскордонних інноваційних мереж.

Ці особливості зумовлюють надзвичайну актуальність дослідження інноваційних стратегічних мереж ТНК та необхідність обґрунтування доцільності їхнього функціонування в окремих галузях економіки.

Проблеми теоретичного дослідження транскордонних стратегічних альянсів, механізмів функціонування таких партнерств та їхнього впливу на ринкове середовище присвятили свої роботи зарубіжні вчені: А. Аріньо, Б. Гаррет, Б. Гомес-Кассерес, Р. Гулаті, Д. Даннінг, П. Дюссож, Ф. Каглін, Б. Когут, Ф. Контрактор, Р. Кульпан, Р. Нарула, Б. Нотебоом, К. Прахалад, Дж. Ройер, Дж. Хагедорн, К. Харріган та інші.

Світовий досвід функціонування ТНК, їх інноваційна стратегія, окремі аспекти діяльності ТСА знайшли відображення в наукових публікаціях вітчизняних дослідників – О. В. Гаврилюка, Л. Л. Кістерського, В. М. Левківського, О. В. Плотнікова, А. М. Поручника, М. Е. Прохорової, О. І. Рогача, С. І. Соколенка, А. С. Філіпенка, О. І. Шниркова, С. О. Якубовського. Проблеми розвитку ТСА знаходяться в центрі сучасних світових досліджень ТНК, але деякі напрями вивчення діяльності ТСА потребують науково обґрунтованого теоретичного узагальнення й поглибленого аналізу.

Метою роботи передбачено розкриття економічної природи ТСА та аналіз сучасних тенденцій їх розвитку.

Феномен транскордонних стратегічних альянсів виник на початку 70-х років ХХ століття і з того часу вони набули значного поширення у різних галузях та різних географічних регіонах, однак, лише наприкінці 80-х років ця форма співпраці стала характерною для більшості високотехнологічних галузей. На сьогоднішній день частка транскордонних стратегічних альянсів у високотехнологічних галузях складає 70 % від загальної сукупності створюваних ТСА, значна частина яких припадає на інноваційні транскордонні стратегічні альянси. ТНК все частіше звертаються до ТСА, як засобу посилення їхніх